

Профорієнтаційна роль іноземної мови у соціальному становленні особистості

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України шкільний випускник мусить швидко і якісно засвоювати програми вищої професійної освіти. Іноземна мова, як навчальний предмет, сприяє профілізації навчально-виховного процесу, оскільки дозволяє реалізувати міжпредметні зв'язки, інтегруючи зміст усіх шкільних предметів. Ця інтеграція відбувається на інформаційно-змістовому, операційно-діяльнісному й організаційному рівнях, що створює можливість використовувати іноземну мову у практичній діяльності [3, С. 32].

Профільне навчання може бути здійснене на засадах предметного поглиблення знань, а також за обраною майбутньою професією [4].

Вивчення іноземної мови у процесі реалізації профільного навчання не лише допомагає у виборі майбутньої професії, але і сприяє збереженню і розвитку мотивації вивчення іноземної мови. Це досягається шляхом демонстрації реальної цінності володіння іноземною мовою у обраній сфері професійної діяльності, зокрема, володіння різними видами читання,

відповідною термінологією тощо, що допомагає не лише зрозуміти, наприклад, науково-технічний текст, інструкції до побутової та відеотехніки, рекламу, але і слугує основою для обговорення і оцінки вилученої інформації і передачі її іншим, забезпечує підвищення рівня іншомовної комунікативної компетенції старшокласників в цілому [2, С. 11-21].*

Співвідношення профілю з майбутньою професією можна показати на прикладі профілів, пов'язаних із засвоєнням іноземних мов.

Профілі, що пов'язані із засвоєнням іноземних мов	Професії, що пов'язані з необхідністю володіння іноземними мовами
Суспільно-гуманітарні науки	Журналістика Філологія
Лінгвістика	Лінгвістика та інформаціологія Лінгвістика і міжнародна комунікація
Педагогічні науки і спеціальності	Учитель іноземної мови
Економічний профіль (спеціальності економіки й управління)	Світова економіка
Інформатика Спеціальності у галузі інформаційної безпеки	Комп'ютерна безпека Організація й технологія захисту інформації Комплексний захист об'єктів інформації Комплексне забезпечення інформаційної безпеки автоматизованих систем Інформаційна безпека телекомунікаційних систем
Сервіс (спеціальності сервісу)	Соціально-культурний сервіс і туризм
Міждисциплінарні спеціальності	Міжнародні відносини Митна справа Товарознавство й експертиза товарів Комерція

Навчання іноземній мові у профільних класах загальноосвітньої школи повинне надати учням можливість:

- удосконалювати іншомовну вимову;
- оволодіти найбільш уживаною лексикою у межах тематики старшої школи, а також лексикою

обраного профілю, глибше засвоїти основні граматичні правила мови, яка досліджується, розпізнавати їх при читанні та аудіюванні, вміти використовувати їх в усному спілкуванні;

- розуміти загалом автентичні висловлення в ситуаціях повсякденного та професійного

спілкування; розуміти і виділяти суттєву для себе інформацію в простих звукових текстах (наприклад, на радіо й телебаченні), а також текстів, що відповідають обраному профілю;

- вести діалог (діалог-розпитування, діалог-обмін думками, судженнями, діалог-спонукання до дії, етикетний діалог) у ситуаціях офіційного й неофіційного спілкування в соціально-побутовій, культурній і навчально-професійній сферах; вести дискусії, ділові бесіди, дотримуючись етики дискусійного спілкування;

- робити ділові повідомлення, розповідати, розмірковувати в зв'язку з пройденою тематикою й проблематикою прочитаних текстів, давати характеристику літературним героям, історичним особистостям і подіям (відповідно до обраного профілю);

- читати оригінальні тексти різних жанрів (публіцистичні, художні, науково-популярні, функціональні);

- робити виписки з тексту, складати тези як основу усного й письмового повідомлення, складати конспект, реферат, анотацію, давати письмову характеристику історичним фактам, персонажам, подіям із прочитаного художнього твору;

- писати приватний і діловий лист, заповнювати різні типи анкет, письмово викладати інформацію про себе за формою, яка прийнята в країні, мова якої вивчається;

- робити переклад професійно-зорієнтованих текстів з іноземної мови на рідну мову, розглядаючи переклад як професійне вміння;

- представляти соціокультурний портрет своєї країни, володіти більш значною, порівняно з основною школою, країнознавчою інформацією (наприклад, історичною, літературною), яка відображає обраний профіль, вміти порівнювати культурні особливості різних країн світу (спосіб життя, родинні традиції, свята тощо), залучаючи інформацію з інших шкільних предметів;

- користуватися сучасними інформаційними технологіями для розширення мовних і країнознавчих знань, активізації комунікативних умінь.

Для реалізації філологічного профілю необхідно поглиблення мовних знань і удосконалення мовних навичок і умінь: ситуації спілкування повинні наповнитися ситуаціями професійного спілкування, зокрема, публічними виступами, повідомленнями про обрану чи передбачувану сферу діяльності, подальше навчання тощо; робота над профільними текстами, підібраними вчителем, повинна бути спрямована на змістову інформацію в межах обраного профілю, на інформаційну переробку іншомовного тексту за допомогою дотекстових завдань, що орієнтують на вибір стратегії читання (ознайомлювальне, вивчаюче,

переглядово-пошукове); актуалізація минулого життєвого досвіду школярів, а також набутих раніше знань; подолання труднощів (наприклад, шляхом винесення частини лексики для попередньої семантизації); післятекстові завдання, що націлені на перевірку усвідомлення й обговорення прочитаного.

У лексичний мінімум необхідно внести частину найбільш вживаної лексики з профільних текстів, зокрема терміни з відповідних обраному профілю галузей знань, наприклад, лінгвістичні, літературні, історичні тощо.

Велику увагу варто приділити навчанню письмової мови: анотуванню, реферуванню профільних текстів. Значну частину часу на уроках у профільних класах повинен займати переклад цілих текстів з іноземної мови на українську мову.

Мовна компетенція старшокласників має досягатися при розкритті таких тем:

- Повсякденне життя. Плани на майбутнє, продовження освіти. Техніка в побуті. Сучасний світ професій, вибір професії, умови роботи й вимоги до якостей людини на роботі, професія, про яку я мрію. Іноземна мова й професія.

- **Я** і мої друзі. Проблема взаємин між поколіннями. Вільний час і культура проведення дозвілля. Сучасні стилі і напрямки в музиці, моді, хобі.

- Видатні діячі культури своєї країни і країни, мову якої вивчаєш.

- Природа й екологія. Охорона природи, тварин і навколишнього середовища. Життя у місті та у сільській місцевості. Країни світу й міста, їхні культурні особливості і визначні пам'ятки.

- Здоров'я й турбота про нього. Спорт.

- Шкільні обміни. Подорожі по своїй країні і за кордоном.

Водночас із мовною компетенцією у процесі профільного навчання формується і соціокультурна компетенція (Іноземна мова як засіб спілкування в країні і як одна з мов міжкультурного спілкування. Знамениті суспільні діячі, першовідкривачі, учені, письменники, художники своєї країни й країни, мова якої вивчається. їхній внесок у розвиток національної й світової культури).

Наступним результатом оволодіння іноземною мовою є мовні уміння, такі як:

- усі види монологу і діалогу на основі тематики й лексики, передбачених програмою загальноосвітньої школи;

- полілог у формі дискусії з дотриманням норм мовного етикету.

Публічні виступи у зв'язку з побаченим, прочитаним. Представлення результатів виконання проекту. Оцінка і характеристика подій чи фактів сучасного життя у своїй країні та країні, мову якої вивчаєш;

- розуміння основного змісту автентичних висловлювань у розповсюджених ситуаціях повсякденного спілкування; витяг вибіркової інформації з різних аудіотекстів: функціональних (оголошення, інструкції тощо) і ситуативно-тематичних (у межах зазначеної тематики), а також текстів відеофільмів;

- читання оригінальних текстів різних жанрів (публіцистичних, художніх, науково-популярних, функціональних) із використанням різних стратегій - видів читання (ознайомлювального, переглядового, пошукового, вивчаючого);

- лист. Особистий лист і лист ділового характеру (з опорою на зразок). Заповнення різних типів анкет. Виклад інформації про себе за формою, яка прийнята в країні, мова якої вивчається (резюме). Складання тез усного або письмового повідомлення на основі виписок із тексту;

- графіка й орфографія. В обсязі раніше вивченої і досліджуваної лексики 11 класу;

- удосконалювання раніше сформованих навичок і умінь вимови;

- лексичний аспект мови.

Продуктивний лексичний мінімум доповнюється приблизно 250-300 лексичними одиницями, що обслуговують нові ситуації спілкування в рамках тематики 11 класу. Оціночна лексика, кліше мовного етикету, що відбиває особливості культури країни, мова якої вивчається.

Концепція профільного навчання передбачає такі типи навчальних курсів: базові загальноосвітні, профільні та курси за вибором [1, С.3-15]. Відносно іноземної мови:

Базові загальноосвітні курси - це курси, обов'язкові для всіх учнів у всіх профілях навчання. Іноземна мова входить у набір обов'язкових загальноосвітніх курсів нарівні з такими предметами, як математика, історія, рідна мова, фізична культура.

Профільні курси - курси підвищеного рівня (фактично поглиблені курси для старшого ступеня школи), що визначають конкретний профіль навчання за різними напрямками. Наприклад, фізика, хімія, біологія - профільні курси за природничо-математичним напрямом; література, українська та іноземні мови, історія, право, економіка тощо - за суспільно-гуманітарним напрямом.

Курси за вибором учнів - обов'язкові для відвідування курси, що входять до складу напряму навчання у старшій школі.

Курси за вибором реалізуються за рахунок шкільного ком-

понента навчального плану і виконують дві функції: одні з них можуть "підтримувати" вивчення основних профільних курсів на визначеному профільним стандартом рівні, інші служать для внутрішньопрофільної спеціалізації навчання і для побудови індивідуальних освітніх траєкторій.

Кількість запропонованих курсів за вибором має бути значно більшою, порівняно з обраними учнями курсами. Курс за вибором повинен бути коротким. Основне завдання курсу за вибором надати учню можливість відповісти на запитання: чи можу, чи хочу я цим займатися? Оптимальний термін проведення - одна навчальна чверть. При доборі програми вчитель повинен поставити запитання: Чим буде корисний учню даний курс? Чи дасть він можливість учню оцінити свій потенціал? Чи зможе підготувати учня до профільного навчання? Програма курсу навчання повинна будуватися або в розділі окремих навчальних дисциплін, або в інтеграції. В основу підходу до побудови навчальних програм курсів за вибором варто закладати принципи: 1) ми навчаємо дітей, а не викладаємо предмети, 2) навчання повинне бути пов'язане з життям.

3 погляду інтеграції, тенденція до об'єднання навчальних предметів може здійснюватися різними шляхами: іноземна мова, включена в курс філологічних наук, інтеграція окремих предметів з

іноземною мовою, що дає можливість розширити рамки курсу, наприклад, біології, за рахунок поповнення знань іноземною мовою з галузі даного предмета (наприклад, "Видатні відкриття з біології*" або "Видатні вчені - біологи").

Курси за вибором можливо поділити на пробні курси, які знайомлять із видом діяльності, що властива певному профілю, та орієнтовні курси, які надають змогу учневі зробити більш детальний вибір усередині того чи іншого виду діяльності. Назва курсу повинна бути привабливою. Не рекомендується доручати курси за вибором вчителю, який викладає базовий предмет, бо курс за вибором - це не додаткове заняття. Інколи створюються курси за вибором з метою підготовки учнів до успішної здачі іспитів, тобто існує небезпека переходу від курсу за вибором до репетиторства.

Для викладання курсів за вибором бажано залучати у школи фахівців. Курс за вибором - обов'язковий предмет, який внесений у розклад. Навчальний процес організовується нетрадиційно: семінари, семінари - дискусії, уроки - дослідження, уроки - проекти, уроки - ігри, уроки - екскурсії. Основні типи завдань, що передбачаються під час навчання на курсах за вибором: складання каталогу,

підготовка усного повідомлення, вирішення проблемних завдань, здобуття додаткової інформації.

Оцінювання діяльності та результатів здійснюється за допомогою заліків, проведених за кожною темою (їх можна проводити на вибір у вигляді тестів, співбесід або виконання індивідуальних робіт), оцінювання виконаних робіт, портфоліо досягнень - сума вкладених туди творчих робіт.

Для реєстрації досягнень учнів заводиться окремий журнал. **Оцінки повинні бути тільки словесними і тільки якісними.** Учням пропонують перелік різних видів робіт, що можуть бути вкладені у портфоліо: анотація прочитаних книг, картотека, короткий реферат, енциклопедична довідка. Наприкінці року учень вирішує, які зі своїх найбільш вдалих робіт представити на підсумковий звіт.

Портфоліо замінює філософію оцінювання. Його основний зміст - показати, на що здатен учень, водночас акценти ставляться на тому, що він знає та уміє. Портфоліо виконує різні функції: діагностичну, цілеспрямовану, розвиваючу. У зв'язку з використанням портфоліо ставляться такі завдання:

1. Визначити варіанти, склад і структуру профільного навчання.

2. Визначити дипломи яких олімпіад і які сертифікати, отримані учнями у додатковій освіті, можна визначити як граничний рівень

(наприклад, дипломи, отримані за перемогу в районній олімпіаді).

Враховуючи пріоритетну роль іноземної мови у соціальному становленні особистості, необхідно наблизити навчання дитини до її сутності, здібностей та особливостей. Цей принцип має бути визначальним під час здійснення конструктивних змін в освіті. Бо саме його реалізація дасть змогу досягти найвищої якості в освіті не всупереч природі кожної дитини, а завдяки її пізнанню й розвитку [1, С.3-15].

Література

1. Концепція профільного навчання в старшій школі // Ін-форм. зб. МОН України. - 2003. - № 24.

2. **Мильруд Р.П.** Личностно-ориентированный подход - основная стратегия обновления школы // Иностранный язык в школе. - 2002. - №2.-С. 11-21.

3. **Синагатуллин И. М.** Новый миллениум: роль и место иностранного языка в поликультурном социуме // Иностранный язык в школе. - 2002. - №1 - С. 32.

4. **Шиян Н.І.** Профільне навчання у школах сільської місцевості: теорія і практика. - Полтава: АС МІ, 2004. - 442 с.

ІННА СУШКО

викладач англійської мови
Національного університету
харчових технологій